

Столяр А.С.
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
студентка 6-го курсу Інституту кримінальної юстиції*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА, ЯК ВИДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Інститут конфіскації майна існував впродовж всього розвитку кримінального законодавства на території України, однак, з самого моменту зародження даного інституту й до сьогодні обумовленість збереження конфіскації майна, як виду кримінального покарання, викликає гострі дискусії серед вчених.

В юридичній літературі висловлюються дві діаметрально протилежні точки зору стосовно даного виду кримінального покарання.

Позиція вчених, що дотримуються першої, зводиться до того, що конфіскація є свого роду реліктом кримінального права, вона не відповідає цілям та принципам кримінального покарання. Зокрема, вбачається порушення принципу особистої відповідальності, оскільки навіть при дуже обмеженому її застосуванні, конфіскація, спрямована не стільки проти винного, скільки проти його родини. Крім того, даний вид додаткового покарання не відповідає принципу справедливості, так як ступінь карального впливу цього покарання не залежить від тяжкості злочину, обставин його вчинення чи особи винного, а визначається виключно майновим станом засудженого.

До того ж, конфіскація майна здійснюється одночасно з порушенням такої функції покарання, як реадaptaція злочинця до умов життя на волі. Повне позбавлення майнових прав може поставити людину за межею бідності, що в свою чергу буде породжувати рецидивну злочинність. [В.М. Мельнікова-Крикун «Про недоцільність застосування конфіскації майна, як виду додаткового покарання .Електронний ресурс.- Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/ai!ic1e/35382/%B0%92>]

До прибічників даної точки зору варто віднести таких вчених, як М.І. Панов і Н.О. Гутороваякі вважають, що «в умовах ринкової економіки», коли з'явилася реальна можливість мати досить великі кошти і без вчинення злочинів, застосування конфіскації майна суперечить як принципу справедливості, так і принципу рівності громадян перед законом [Панов М.І. Проблеми оптимізації санкцій за фінансові злочини / М.І. Панов, Н.О. Гуторова// Право України. - 2000. - № 9. - С. 58].

Їхню точку зору розділяв в своїх працях й В.Н. Іванов, який ще в 1958 р. виступив з думкою про необхідність виключення загальної конфіскації майна з системи покарань [Иванов В. Н. Должна ли сохраниться конфискация имущества как вид уголовного наказания ? // Сов. гос-во и право. 1958. № 9. - С. 100]. Він вважав, що конфіскація майна не є зараз покаранням, співзвучним з основними принципами радянського кримінального законодавства [Иванов В. Н. Вопросы совершенствования законодательства о видах уголовного наказания // Уч. зап. ВНИИСЗ. М., 1969. Вып.16.-С. 136].

Разом з тим, такі науковці, як: Є.Л. Стрельцова, Б.О. Кириць, М. Й. Коржанський, В.Н. Веселова, І.Л. Марогулова, навпаки, висловлюються за нагальну потребу збереження покарання у виді конфіскації майна.

Так, Є.Л. Стрельцова вказує на те, що конфіскація справляє величезний каральний та майновий вплив на засудженого і в сучасних умовах може мати більший стримуючий ефект, ніж позбавлення волі [Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: учебник / под ред. засл. деятеля науки и техники Украины, д-ра юрид. наук, проф. Е.Л. Стрельцова. - Х.: Одиссей, 2002. - С. 211].

Б.О. Кириць вважає, що ефективнішого за конфіскацію майна засобу кримінально-правової протидії корисливій злочинності ще не відшукано [Кириць Б.О. Конфіскація майна: аргументи за збереження і за скасування цього виду покарання / Б.О. Кириць // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Вип. 1. - Львів,

2006. - С. 237].

В.Н. Веселова в своїй дисертації говорила про соціальну обумовленість збереження конфіскації в системі заходів кримінально-правового впливу [Веселова В. Н. Конфискация в советском уголовном праве: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 1990.- С. 5].

І.Л. Марогулова, запропонувала встановити в кримінальному законі можливість призначення загальної конфіскації не лише як додаткового, але й як основного виду покарання [Марогулова И.Л. Конфискация имущества как мера наказания по советскому законодательству: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 1979.- С. 7].

Ефективним покаранням вважає конфіскацію майна і М.Й. Коржанський. [Коржанський М.Й. Проблеми кримінального права: монографія / Микола Йосипович Коржанський. - Днепропетровск: Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ України, 2003. - С. 150].

На нашу думку, серед підстав, що обумовлюють існування досліджуваного покарання варто виділити наступні:

- Конфіскація майна злочинця сприяє усвідомленню можливості обмежень права власності в разі скоєння тяжкого чи особливо тяжкого корисливого злочину а також злочину проти основ національної безпеки України та громадської безпеки, що, в свою чергу, суттєво зменшує рівень злочинів, де в санкції статті Особливої частини КК додатковим покаранням передбачена конфіскація майна. [М.Г. Корабель соціально-правова обумовленість конфіскації майна, як виду покарання. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Випуск 20, 2013 р. - С. 82]. Відповідно, конфіскація майна, обмежує ті права засудженого, що суттєво впливають на свідомість засудженого та суспільство взагалі.

- Виконання конфіскації майна є нескладним, але ефективним для держави засобом протидії злочинності, що на нашу думку, є однією з основних

причин необхідності збереження досліджуваного покарання в системі покарань України. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» покарання у виді конфіскації майна здійснюється Державною виконавчою службою за місцезнаходженням майна. Згідно з ст. 62 цього ж закону «Реалізація конфіскованого майна здійснюється шляхом його продажу на прилюдних торгах, аукціонах або на комісійних умовах».

Мабуть, саме другій позиції притримувались і українські законодавці при прийнятті Кримінального кодексу 2001 року, оскільки Верховна Рада України вирішила залишити у чинному КК загальну конфіскацію майна як вид додаткового покарання, хоча й внесла певні обмеження щодо його встановлення (ч. 2 ст. 59 ККУ передбачає можливість застосування конфіскації майна лише за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежності відступення їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині ККУ).

З огляду на нинішні перетворення, які відбулися в суспільстві та беручи до уваги, те, що в юридичній літературі тривалий час вказувалось на необхідність змінити невідповідний до умов сьогодення перелік майна, яке не підлягає конфіскації, закріплений у Додатку до Кримінального кодексу України, 2 червня 2016 року Верховна Рада України прийняла новий нормативно правовий акт - Додаток до Закону України про виконавче провадження.

Вважаємо, що перелік майна закріплений в Додатку повністю відповідає умовам сьогодення, з його числа виключено речі, які вже давно вийшли з вжитку (скриня, кожух, хустка та ін.) а також доповнено тими, без яких життя пересічної сучасної людини є немислимим (лікарські засоби, окуляри та інші вироби медичного призначення, холодильник, персональний комп'ютер на сім'ю, один мобільний телефон, технічні та інші засоби реабілітації, що забезпечують компенсацію або усунення стійких обмежень

життєдіяльності людей з інвалідністю та інших категорій осіб, автомобіль, яким відповідно до закону за медичними показаннями забезпечена людина з інвалідністю безоплатно або на пільгових умовах), що в свою чергу сприяє ресоціалізації особи після відбування покарання.

Безумовно, конфіскація майна, особливо повна, має дуже значний каральний потенціал в частині впливу на подальшу долю людини. Однак, соціально-правова обумовленість існування даного заходу кримінально - правового впливу визначена значною кількістю позитивних рис, притаманних досліджуваному покаранню.

Науковий керівник: Березовська Н.Л. - к.ю.н., доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».